

**M. Fatih Çıtlak, Mustafa Merter, Necdet Tosun,
Reşat Öngören, Dilaver Gürer, Hatice Alibaşoğlu,
Musa Hûb. *Tasavvuf ve Psikoloji Perspektifinde
Rüyalar Âlemi*. İstanbul: Sufi Kitap, 2016, 304 s.,
ISBN 978-6059778213.**

Ömer KAYA¹

Uyurken Hak nazar etti

Gözümün perdesi gitti

Erenlerin inâyeti

Rüya oldu işareti (s.146)

İnsan, hayatının neredeyse üçte birlik kısmını uykuda geçirmektedir. Rüyalar, bu süre zarfında farklı veçheleriyle tecrübe edilen bir âlemdir. Zaman mefhûmundan uzak, dünya hayatında yapılması imkânsız birçok eylemin zuhûra geldiği ve sahibinin başrolünü oynadığı gizemli bir film sahnesi gibidir. Rüya, insanlık tarihi boyunca içinde barındırdığına inanılan gizemler sebebiyle âdemoğlunun merakını uyandırmış, ihtiva ettiği işaret ve semboller tabir edilmiştir. Rüyalar, bazen gelecek ile ilgili tahminde bulunma, bazen bedeni ve ruhi bir hastalığın tanı ve tedavisi için yorumlanırken bazen de ölümler ve yaşayanların iletişim kurduğuna inanılan buluşma noktası şeklinde de dile getirilebilmiştir. Tasavvufî gelenekte ise genellikle seyr ü sülûktaki sâlikin durumunu haber vermesi, manevi seyrinin bir göstergesi olarak değerlendirilmiş, mürşid-i kâmil tarafından zaman zaman tevil ve tabir edilmiştir.

Eser, farklı alanlardaki yazarların tasavvuf ve psikoloji perspektifinden rüya hakkındaki makalelerinin bir araya getirilmesinden oluşturulmuştur. Editör, kitabın girişinde rüyaların kuşatılamayacak kadar geniş ve derinliğine inilemeyecek kadar sırlı yönlerine dikkat çeker. Çalışmanın, rüyalar hakkında giriş kitabı düzeyinde değerlendirilmesini, eserin imla bütünlüğünün

¹ Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
omerkayseri@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6071-8538.

korunması için yazarların bağımsız kitaplarında tercih ettiği yazım dışında bir imlanın oluşturulduğunu okuyucuların göz önünde bulundurması gerektiğini dile getirir.

Kitabın ilk bölümü psikiyatrist Hatice Alibaşoğlu tarafından kaleme alınmış olup *“Rüyaya Uyanmak”* başlığını taşır. Yazar, psikoloji ekollerinin, rüya ve rüya yorumuna bakışını ele alır. Bedenin uykuya duyduğu ihtiyaca, uykunun iki temel bölümüne, görülen rüyanın önemine ve bu konuda yapılan klinik çalışmalara değinir. Tarihsel süreç içinde Batı psikoloji ekollerinin yanı sıra, maneviyat psikolojisi şeklinde ifade edilen İslam düşünürlerinin uyku ve rüya yorumları hakkındaki bakışına da yer verir. Nefis psikolojisinde rüyaların nesnel ve öznel yorumlanması, ruhsal sağlık ve hastalık durumunun tespit edilmesi ve bilinçaltının nefis katmanlarıyla teması hakkında değerlendirmelerde bulunur.

“Rüyalar Âlemi” adlı ikinci bölüm psikiyatrist Mustafa Merter’e aittir. Yazara göre rüyalar, insanlığın en büyük macerası olarak nitelendirdiği abdiyet makamına doğru yolculuğunda vahiy müessesesine benzer bir rol oynamaktadırlar. İnsan-ı kâmil vasfına sahip mürşit, müridinin rüyalarını onu irşat etmek için yorumlamaktadır. Psikoterapide de rüyalar, kişinin tedavi edilmesinde önemli bir yere sahiptir. Yazar, psikoterapi ile rüyaların nasıl değerlendirilmesi, nelere dikkat edilmesi, psikiyatristin hangi özellikleri hâiz olması gerektiğini belirtir. Nefis psikolojisinin sunduğu bakış açısıyla, kişinin celâl ve cemâl dengesini de gözeterek psikoloji ve tasavvufun rüya yorumunda nasıl bir araya getirilebileceğini misallerle okuyucuya sunar.

“Rüya Risâlesi” başlıklı üçüncü bölüm M. Fatih Çıtlak tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, rüyayı peygamber mesleği yani enbiyanın gittiği yolun nişaneleri şeklinde tanımlar. Peygamberlerin, Peygamberimiz’in (s.a.s.) ve sahâbenin gördüğü rüyalar ile bunların nasıl tabir ve tevil edildiği hakkında misaller verir. Tasavvuf ve tarikat terbiyesi altındaki sâliklerin mürit-mürşit ilişkisinde, rüyanın ehemmiyeti, arz edilme şekilleri ve yorumlanmaları hakkında değerlendirmelerde bulunur. Tabir ilminin öğretilip öğretilmeyeceği, ruhani ve nefsanî tarikatların rüyalara bakış açıları, manevî eğitim perspektifinden yine misallerle okuyucuya sunulan diğer meselelerdir.

“Risale-i Nurlar’a Göre Rüyalar ve Gerçekler” başlıklı dördüncü bölüm Musa Hûb’a aittir. Yazar, Bediüzzaman Said Nursi’nin risalelerinden hareketle onun rüya hakkındaki düşünce ve değerlendirmelerini tespit etmeye çalışmıştır. Said Nursi, rüya-yı sâdıkalarda bazı kaderi levhaların müşahede edilebileceğini, gayb âlemine dair bir takım hakikatlerin zuhûr edebileceğini düşünmektedir. Kimi zaman bunların insanı tuzağa düşürebileceği ikazında da bulunur. Kendisini, kulluk anlayışını rüyalarla şekillendirmiş biri olarak tanımlamasa da ona göre rüyaya dair hakikat nüktelerinin en mühimi, itikad ve imana bakan cihettir. Bediüzzaman’a göre rüya yorumlanırken mesaj istikametinde orta bir yol takip edilmeli, ne ifrata ne de tefrite düşülmelidir. Talebelerinin kimi zaman rüyalarını yorumlarken kimi zaman sessiz kalmasının sebebi de budur.

“Rüya ve Müşâhede” adlı beşinci bölüm Necdet Tosun tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, Kâdiriyye ve Halvetiyye gibi etvâr-ı seb’aya (nefsin yedi mertebesi) göre eğitim veren tarikatlarda rüyaların, dervişin manevî mertebesinin göstergesi kabul edildiği için ayrı bir önem arz ettiğini belirtmektedir. Yazar, Nakşbendîliğe dair erken dönem metinlerde her ne kadar rüyaların yorumlanmasına dair bilgilere rastlansa da dervişin manevî mertebesini ve evrâdını belirlemede

rüyalara diğer tarikatlardaki kadar önem verilmediğine dikkat çeker. Sâdık olmayan aldatıcı rüyalarındaki sembol ve müşâhedelerin insanları yanlış sevk etme ihtimali üzerinde durur.

“*Bir Osmanlı Sûfi Âlimi'nin Üç Katmanlı Rüya Yorum Metodu*” başlıklı altıncı bölüm Reşat Öngören'e aittir. Yazar, Fatih Sultan Mehmet dönemi âlimlerinden Kutbuddinzâde Mehmet İznikî'nin (ö.855/1480) *et-Ta'bîru'l-munîf ve't-te'vîlu's-şerîf*inde rüya metodunu ele alır. Bu kitabı benzerlerinden ayıran en önemli özelliği, rüyada görülen bir sembolün halk, tasavvuf ehli ve “ulyâ” diye nitelediği velîler ile peygamberler için üç farklı boyutta nasıl yorumlanabileceğini misallerle sunmasıdır.

“*Hz. Yûsuf'un Gördüğü Rüyanın Fûsûsu'l-Hikem'deki Yorumu*” isimli son bölümü Dilaver Gürer kaleme almıştır. Yazar, giriş kısmında Hz. Yûsuf'un hayatıyla ilgili kısa bir açıklamada bulunur. İbnü'l-Arabî'nin vahdet-i vücûd öğretisi, mensuplarınca misal ve hayal âleminin kutbu olarak kabul edilmesine dikkat çekilir. Hz. Yûsuf'un on bir yıldız, güneş ve ayın kendisine secde ettiğini gördüğü (Yusûf,12/44) rüyadan hareketle İbnü'l-Arabî'nin *Fûsûsu'l-hikem*'deki yorumlarını okuyucuya sunar.

Farklı alanlardaki uzmanlara ait makalelerin bir araya getirilmesinin okuyucuya rüyalar hakkında zengin bir bakış açısı kazandırdığı söylenebilir. Kitapta kullanılan dil genelde sade ve akıcı olmasına rağmen özellikle Bediüzzaman Said Nursi ve İbnü'l-Arabî'nin görüşlerini içeren bölümlerde, bu isimlerin dilinin ağırlığının metne de yansıdığı görülmektedir. Rüyalar hakkında tecrübe ve deneyimlere dair psikoloji ve tasavvuf açısından misaller yanında, konuya ilgi duyanlar için tafsilatlı malumat da sunan eseri okuyucuyla buluşturan editöre ve yayınevine teşekkür ederiz. İyi okumalar...